

pod red. J. Michalewicza,

Wstęp z: Inwentarz akt wydziałów i studiów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1850-1939 (1954),

Kraków 1997, s. 69-78.

DANUTA GRODOWSKA-KULIŃSKA

WYDZIAŁ PRAWA (1849 – 1939)

I. Zarys dziejów wydziału i organizacja studiów. Kancelaria i opis zespołu

I. 1. Zarys ustroju wydziału i organizacja studiów

Nazwa *Wydział Prawa* była używana do roku akad. 1865/66 wymiennie z nazwą niemiecką *Rechts und Staatswissenschaftlichen Fakultät*. W połowie lat sześćdziesiątych XIX w. tę ostatnią przetłumaczono niezupełnie ściśle na Wydział Prawa i Administracji i w takiej formie ją używano do 1925 r., kiedy to w statucie Uniwersytetu Jagiellońskiego powrócono do pierwotnej nazwy — Wydział Prawa¹.

Zaraz po likwidacji Rzeczypospolitej Krakowskiej (1846) Wydział Prawa uległ presji germanizacyjnej władz austriackich. W 1847 r. Wiedeń wprowadził do wydziału pięciu suplentów (zastępców profesorów) Austriaków, przy równoczesnym powołaniu siedmiu nowych katedr. Wypadki roku 1848 i chwilowe wycofanie się z Krakowa zaborcy doprowadziły co prawda do obsadzenia wszystkich katedr przez Polaków, lecz już od 1850 r. zaczęto przywracać wykłady w języku niemieckim, a od roku akad. 1853/54 wszystkie wykłady z wyjątkiem prawa polskiego i francuskiego, faktycznie nieobsadzone, odbywały się w tym języku. Na przełomie roku akad. 1852/53, w trybie nagłym, zostali zwolnieni dwaj wybitni profesorowie: Antoni Zygmunt Helcel i Józefat Zielonacki, podejrzani o liberalne poglądy². Na 9 profesorów 5 było Austriakami a wydział uległ

¹ Okres austriacki obfitował w różnego rodzaju rozporządzenia i ustawy regulujące drobiazgowo życie uczelni. Spośród najważniejszych wydawnictw należy wymienić: H. Hankiewicz, *Gesetze und Verordnungen für die k.k. österreichischen Universitäten*, Kraków 1868; G. Thaa, *Sammlung der für österreichischen Universitäten giltigen Gesetze und Verordnungen*, Wien 1871; F. Schweickhard, *Sammlung der für die österreichischen Universitäten giltigen Gesetze und Verordnungen*, Wien 1885; L. Beck von Mannagetta i C. Kelle, *Die österreichischen Universitätsgesetze*, Wien 1906; K. W. Kumaniecki, *Zbiór najważniejszych przepisów uniwersyteckich*, Kraków 1913.

² M. Patkaniowski, *Dzieje Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego od reformy kollatajowskiej do końca XIX stulecia*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, T. LXXIX, Prace Prawnicze, z. 13, Kraków 1964, s. 239.

silniejszej presji germanizacyjnej. Dopiero edykt cesarski z 30 IV 1870 r. umożliwił polonizację Uniwersytetu Jagiellońskiego, a tym samym i Wydziału Prawa.

Na Wydziale Prawa można było zaobserwować częste zmiany nazw katedr, jak i najróżniejsze zestawienia poszczególnych przedmiotów ze sobą. Miało to związek z jednej strony z ogólnymi zarządzeniami władz austriackich, które ze względów politycznych interesowały się tym wydziałem i dążyły do zunifikowania go z wydziałami prawa uniwersytetów austriackich. Z drugiej strony, było to następstwem osobistych zainteresowań poszczególnych profesorów. Zilustrować to można choćby na przykładzie wykładów historii prawa polskiego. Istniejąca od 1848 r. katedra prawa polskiego i jego historii, po usunięciu z niej w 1853 r. A. Z. Helcla, faktycznie była nieobsadzona. Zastępczo wykładał na niej profesor filozofii prawa J.H.S. Rzeziński oraz profesor prawa karnego M. Koczyński. W latach 1860–1879 profesorem prawa polskiego i francuskiego był P. Burzyński, a w latach 1879–1889 katedrę prawa polskiego i niemieckiego piastował M. Bobrzyński. Po nim prawo polskie wykładał B. Ulanowski, który otrzymał również nominację na profesora prawa kościelnego; oba te wykłady prowadził do 1919 r. Równocześnie drugim profesorem prawa polskiego był F. Piekosiński (od 1891), a po nim S. Kutrzeba (od 1906). Podobnie działo się w innych katedrach tego wydziału³. Fakt ten trzeba mieć na uwadze korzystając z inwentarza akt zespołu.

Niemalą rolę w dziejach Wydziału Prawa odegrali docenci prywatni, zwłaszcza po 1869 r., kiedy w związku z polonizacją uczelni zwiększyła się ilość habilitacji. Na 43 profesorów, którzy w ciągu 90 lat pracowali na tym wydziale, tylko sześciu nie otrzymało *veniam legendi* w Uniwersytecie Jagiellońskim. Ogółem na Wydziale Prawa odbyło się 80 habilitacji. Wielu krakowskich docentów objęło w okresie II Rzeczypospolitej katedry w innych polskich uniwersytetach.

Podobnie jak na innych wydziałach wykłady docentów prywatnych obejmowały często te dziedziny wiedzy, które pozostawały poza działalnością katedr. Prowadziło to niejednokrotnie do powstania w przyszłości nowych katedr. Liczba katedr Wydziału Prawa w omawianym okresie wrosła dwukrotnie — z 8 w 1848 r. do 17 w 1939 r.

Przywrócenie uczelni autonomii w 1860 r. i całkowite spolszczenie uniwersytetu w 1870 r. stwarzało władzom wydziału większe możliwości w doborze kadry naukowej i w układaniu programów nauczania. Wydział Prawa w ostatniej ćwierci XIX w. przeżywał swój rozkwit. Reprezentowane w nim były wszystkie współczesne gałęzie nauk prawnych, w tym m.in.: prawo rzymskie (F. Zoll starszy), cywilne (W.L. Jaworski, F. Zoll młodszy) ekonomia polityczna i nauki polityczne (J. Dunajewski). Największe osiągnięcia i najwybitniejsze postacie spotykamy jednak w dyscyplinach historyczno-prawnych: m.in. M. Bobrzyńskiego (prawo polskie i prawo niemieckie), B. Ulanowskiego (prawo kościelne i prawo polskie), F. Piekosińskiego (historia prawa polskiego).

³ Tamże, s. 336.

Zmienił się realizowany na Wydziale Prawa proces dydaktyczny. Rozporządzeniem ministerialnym z 1873 r. wprowadzono seminaria prawnicze⁴. Zasadniczym celem tych zajęć było rozszerzenie i pogłębienie wiedzy prawniczej oraz wdrażanie uczniów do samodzielnej pracy naukowej i do zajęć praktycznych. Seminaria prawnicze otrzymały statut opracowywany przez prof. E. Fiericha a zatwierdzony przez Ministerstwo Wyznań i Oświaty w 1874 r. pt. *Provisorische Statuten des Rechts — und Staatswissenschaftlichen Fakultät der Krakauer k.k. Universität*. W myśl tego statutu miały powstać dwa oddziały seminariów: jeden dla nauk prawnych, drugi — dla nauk administracyjnych⁵.

Jedność organizacyjna seminariów prawnych utrzymana została w całym badanym okresie, opierając się na wspólnej dotacji, bibliotece oraz na nagrodach za najlepsze prace seminaryjne. Zarząd seminariów prawnych powierzano profesorowi wyłonionemu w drodze wyborów. Od roku akad. 1912/13 był nim z reguły prodziekan wydziału. Prowadzenie seminariów i uczestnictwo w nich było nieobowiązkowe. Dopiero od 1893 r. studenci mogli wliczać godziny seminaryjne do zajęć obowiązkowych. Początkowo nie wszyscy profesorowie wydziału prowadzili seminaria uważając, że ich to zbyt obciąża. Rekompensatą było bowiem jedynie zwolnienie z obowiązku tzw. publicum czyli bezpłatnego wykładu. Od 1874 r. ilość prowadzonych seminariów stale wzrastała (z 3 do 12). Niektóre z nich cieszyły się ogromną frekwencją niespotykaną na innych wydziałach, np. w seminarium procesu cywilnego prof. E. Fiericha w roku akad. 1880/81 uczestniczyło 80 osób⁶.

Dotychczasowa organizacja seminariów prawnych uniemożliwiała zaspakajanie potrzeb wzrastającej liczby ich uczestników. W latach 1900–1914 profesorowie Wydziału Prawa, w porozumieniu z wydziałami prawa innych uniwersytetów monarchii austriackiej, zwracali się do ministerstwa z prośbą o podwyższenie dotacji oraz zgodę na tworzenie seminariów przy katedrach, tak jak to było na innych wydziałach. W 1908 r. uzyskano zwiększenie dotacji na bibliotekę seminariów prawnych oraz etat dla pomocniczego pracownika. W tym też roku opracowano *Regulamin Biblioteki Wydziału Prawa*, a od 1911 r. zorganizowano wspólną pracownię dla uczestników seminariów⁷. W roku akad. 1912/13 rozpoczął działalność Instytut Ekonomiczno-Statystyczny, który w niezmiennym kształcie przetrwał do 1933 r. Dalsze seminaria specjalistyczne, takie jak *Instytut Prawa Żywego* oraz *Instytut Prawa Stosowanego* mimo otrzymanego w roku akad. 1912/13 wsparcia finansowego okazały się efemerydami⁸.

⁴ Verordnung des Ministers für K.u.K. von 27 September 1873, betreffend die Errichtung von rechts — und staatswissenschaftlichen Seminaren — [w:] L. Beck, C. Kelle, *Die österreichischen...*, s. 375.

⁵ Arch. UJ, syg. WP II 162: Seminarium Prawnice.

⁶ Tamże.

⁷ K. Kumaniecki, *Zbiór najważniejszych przepisów...*, s. 254.

⁸ *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego, R. 1912/13*, Kraków 1913.

Sytuacja zasadniczo zmieniła się z chwilą przeprowadzenia w 1920 r. reformy studiów. Położono w niej nacisk na zwiększenie kontroli nad pracą studentów i na ich udział w seminariach. Odtąd stały się one obowiązkowym elementem studiów i były prowadzone przez wszystkie katedry. Utrzymano wspólną bibliotekę Seminariów Prawniczych oraz Instytut Ekonomiczno-Statystyczny. W 1929 r. wydzieliła się biblioteka dla katedr historyczno-prawnych. Powoli poszczególne katedry zaczęły gromadzić książki we własnym zakresie, traktując je jednak jako część zasobów biblioteki Seminariów Prawniczych.

Dopiero za czasów II Rzeczypospolitej wydział uzyskał etaty dla asystentów. W czasach austriackich zatrudniano jedynie dwie siły pomocnicze do pracy w bibliotece Seminariów Prawniczych i w Instytucie Ekonomiczno-Statystycznym. Osoby te rekrutowano spośród studentów starszych lat. Od roku akad. 1921/22 pracowało już dwóch asystentów; w latach następnych ilość ich zwiększyła się do czterech, a na początku roku akad. 1939/40 mianowano aż ośmiu asystentów⁹.

Według ordynacji studiów z 1 X 1850 r. oraz rozporządzenia ministra L. Thuna z 2 X 1855 r. nauka na Wydziale Prawa trwała cztery lata, w ciągu których należało zaliczyć szereg obowiązkowych przedmiotów¹⁰. Program studiów był tak pomyślany, aby absolwent był przygotowany tak do rygorów doktorskich, jak i do trzech rządowych egzaminów teoretycznych. Celem nadrzędnym realizowanym w toku studiów było kształcenie urzędników, dopiero w dalszej kolejności — pracowników naukowych. Rok I i II poświęcony był naukom historyczno-prawnym. Na kursie tym obowiązywały wykłady z: prawa rzymskiego, prawa kościelnego, prawa niemieckiego, historii i prawa austriackiego oraz wykład z zakresu filozofii. Zajęcia z prawa polskiego i jego historii były za czasów austriackich nadobowiązkowe i nie uwzględniano ich przy egzaminach doktorskich i państwowych. Na III roku studiów obowiązywały następujące zajęcia: austriackie prawo prywatne, handlowe i wekslowe, austriackie prawo sądowe i cywilne, austriackie prawo karne wraz z postępowaniem karnym. Na roku IV wykładano: powszechne i austriackie prawo administracyjne, naukę gospodarstwa społecznego i politykę ekonomiczną oraz skarbowość ze szczególnym uwzględnieniem austriackiego ustawodawstwa skarbowego. Po zaliczeniu trzech semestrów należało złożyć państwowy egzamin prawno-historyczny, który był warunkiem przejścia na następny rok studiów i dopuszczenia do dalszych egzaminów państwowych. Po zaliczeniu czteroletnich studiów uzyskiwano *absolutorium*, ale nie stanowiło ono dowodu ukończenia szkoły wyższej, ani nie dawało prawa do wykonywania zawodu.

⁹ Arch. UJ, syg. WP II 139: Pomocniczy pracownicy naukowci.

¹⁰ G. Thaa, *Sammlung der für die österreichischen Universitäten giltigen gesetze und verordnungen*, Wiedeń 1871, s. 3-19, 321-334; K. K u m a n i e c k i, *Zbiór najważniejszych przepisów...*, s. 221-224.

Jedynym stopniem uniwersyteckim, jakim dysponował wydział był doktorat. Dawna ustawa o uzyskiwaniu stopnia doktora obojga praw (1833) przewidywała złożenie trzech rygorozów, przedłożenie niewielkiej rozprawki naukowej (czasem tylko tezy) oraz odbycia publicznej dysputy. Według austriackich przepisów o doktoratach z 2 X 1855 r. podstawą do jego uzyskania było złożenie trzech egzaminów ścisłych. Do 1870 r. oba te systemy występowały. Ostateczne unormowanie przepisów o uzyskiwaniu stopnia doktora praw, które przez pewien czas obowiązywało i w II Rzeczypospolitej, ustalono w rozporządzeniu z 15 IV 1872 r.¹¹ Rygoroza doktorskie podzielono wówczas na trzy grupy przedmiotów: historyczno-prawne, sądowe i polityczne. Faktycznie pokrywały się one z zakresem egzaminów teoretyczno-państwowych, lecz poziom ich był wyższy. Zdarzało się, że odbywano je w jednym dniu. Do każdego egzaminu ścisłego powoływano specjalną komisję, złożoną z dziekana jako przewodniczącego i czterech profesorów — specjalistów z przedmiotów egzaminacyjnych. Przed przystąpieniem do egzaminów ścisłych należało złożyć w dziekanacie *absolutorium*, stąd w omawianym zespole akt występuje ten zbiór dokumentów, niespotykany na innych wydziałach¹².

Studia prawnicze w okresie rządów austriackich nie odpowiadały potrzebom środowiska. Niska była frekwencja na wykładach. Studenci pracując zarobkowo jedynie figurowali na liście słuchaczy. Znaczny procent studentów nie kończył w ogóle studiów. Starano się temu zaradzić poprzez nadzór władz państwowych zastrzegających sobie prawo przeprowadzania egzaminów państwowych uprawniających do wykonywania zawodu. Ministerstwo Wyznań i Oświaty powołało *Komisję Egzaminacyjną do Słuchania Teoretycznych Egzaminów Państwowych*, zwaną później *Rządową Komisją Egzaminacyjną*, a w latach 1919–1932 — *Państwową Komisją Egzaminów Prawniczych*.

Trwały dyskusje o konieczności zreformowania studiów prawniczych. Reformę przeprowadzono dopiero po odzyskaniu niepodległości, w oparciu o ustawę o szkolnictwie wyższym z 1920 r.¹³ Reforma wprowadziła stopień naukowy magistra praw. Uprawniał on do podejmowania pracy w zawodach prawniczych. Opracowano program obowiązkowych wykładów i ćwiczeń, z których pod koniec roku zdawano egzaminy warunkujące jego zaliczenie. Po złożeniu na roku czwartym ostatniego egzaminu otrzymywano dyplom magistra.

Zmienił się nie tylko system studiów i egzaminów, ale również zakres nauk wchodzących w skład obowiązkowych egzaminów. W miejsce historii prawa

¹¹ *Tamże*, s. 256-261.

¹² Dwadzieścia siedem fascykułów zawierających absolutoria z lat 1855–1921 — zob. Arch. UJ, sygn. WP II 394-420.

¹³ Ustawa z dnia 4 VI 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych [w:] A. Ostrowski, *Zbiór przepisów o szkolnictwie akademickim. Ustawy, rozporządzenia, okólniki*, Lwów–Warszawa 1938, s. 17.

austriackiego wprowadzono zajęcia z prawa polskiego i jego historii oraz z historii prawa europejskiego. Na pierwszym roku studiów do obowiązkowych zajęć należały: prawo rzymskie, teoria prawa, historia prawa polskiego, historia prawa europejskiego. Drugi rok studiów zaliczano na podstawie: prawa kościelnego, ekonomii politycznej, prawa politycznego i prawa narodów. Rok trzeci obejmował: skarbowość i prawo skarbowe, administrację i prawo administracyjne, statystykę, prawo karne i filozofię prawa. Na roku czwartym studiowano: prawo cywilne, postępowanie sądowo-cywilne, prawo handlowe i wekslowe oraz prywatne prawo międzynarodowe. Egzaminy przeprowadzały cztery komisje złożone z profesorów — wykładowców przedmiotów uwzględnionych w tych rygorach. Skład komisji zatwierdzało Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego¹⁴.

Przedstawiony powyżej system studiów obowiązywał studentów, którzy rozpoczęli studia w roku akad. 1920/21. Równocześnie wydano przepisy przejściowe dla słuchaczy prawa studiujących jeszcze według dawnej, austriackiej ordynacji studiów. Absolwenci, którzy składali egzaminy państwowe według polskiej ustawy o egzaminach rządowych otrzymali tytuł magistra praw. Natomiast absolwenci, którzy egzaminy końcowe składali przed 1 XI 1918 r., tytuł magistra mogli otrzymać po złożeniu uzupełniających egzaminów z historii prawa polskiego oraz polskiego prawa administracyjnego i politycznego. Rada Wydziału miała prawo zwalniać od tego egzaminu osoby piastujące eksponowane stanowiska państwowe lub poświęcające się studiom nad prawem polskim¹⁵.

Przebieg doktoratów nowego typu regulowało zarządzenie z 11 XI 1924 r., uzupełnione potem ogólnym rozporządzeniem o doktoratach z 11 XI 1937 r. Uzyskanie stopnia doktora zależało od posiadania stopnia magistra, przedłożenia rozprawy naukowej i zdania dwóch egzaminów — z przedmiotu głównego, wybranego z dziedziny historii prawa, prawa sądowego lub prawa polityczno-ekonomicznego oraz z przedmiotu pobocznego. Komisję egzaminacyjną mianowała Rada Wydziału. W jej skład wchodził: dziekan lub prodziekan, promotor pracy i jej koreferent oraz egzaminator przedmiotu dodatkowego. Praca doktorska winna być drukowana, a część egzemplarzy rozsyłano do innych uczelni¹⁶.

W okresie przejściowym można było uzyskać doktorat według poprzedniej ordynacji studiów. Zaznaczył się nawet znaczny wzrost liczby doktoratów dawnego typu. W 1900 r. przeprowadzono 60 przewodów doktorskich, w 1930 r. — 206 doktoratów *starego typu* a 11 — *nowego typu*¹⁷.

¹⁴ *Tamże*, s. 146–152.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra WRiOP z dnia 17 IX 1924 r. w sprawie tytułu magistra praw — zob. *Tamże*, s. 153 i nn.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra WRiOP z dnia 11 XI 1924 r. w sprawie uzyskiwania stopnia doktora na wszystkich wydziałach państwowych szkół akademickich — zob. *Tamże*, s. 328 i nn.

¹⁷ Arch. UJ, sygn. WP II 498.

I. 2. Kancelaria i opis zespołu

Wydział Prawa w drugiej połowie XIX w., podobnie jak inne wydziały Uniwersytetu Jagiellońskiego, nie posiadał własnej kancelarii. Dziekani sami prowadzili dzienniki podawcze, protokoły posiedzeń, protokoły egzaminów ścisłych i niłą wówczas korespondencję. W okresach większego nasilenia pracy pomagali im sekretarze uniwersyteccy np. sporządzając wydziałowe katalogi studenckie. Po 1870 r., kiedy uniwersytet wszedł w fazę intensywnego rozwoju, dziekani uzyskali w 1876 r. stałą pomoc w osobie bedla uniwersyteckiego¹⁸. W 1901 r. stanowisko to objął Józef Alojzy Drozdowski, najpierw w charakterze zastępcy, potem starszego pedla. Zajmował się nie tylko prowadzeniem dziennika podawczego, układaniem registratury, ale przejął również czynności manipulacyjne w zakresie ewidencji studentów, pomagał przy organizowaniu egzaminów państwowych. Od roku akad. 1908/09 J. Drozdowski awansował na *podurzędnika*, a w okresie polskim na starszego kancelistę. Przeprowadził w dziekanacie Wydziału Prawa 24 lata, przechodząc w 1925 r. na emeryturę. Od 1910 r. pomagał mu drugi urzędnik, a w latach II Rzeczypospolitej personel kancelarii okresowo liczył trzy osoby.

Stanowisko starszego kancelisty a następnie kierownika kancelarii po J. Drozdowskim objął w r. 1925 Władysław Kowalski. Pracował on w dziekanacie do wybuchu II wojny światowej, a więc przez lat 14. Również długoletnim pracownikiem, początkowo młodszym kancelistą, później sekretarzem administracyjnym, był w latach 1922–1939 Józef Mleczko¹⁹.

Agendy Wydziału Prawa wzrastały niepomierne w stosunku do innych wydziałów już od pierwszych lat XX w. Największe nasilenie prac w dziekanacie obserwujemy około 1918 roku. Wzrosła wówczas liczba wydawanych zaświadczeń o studiach, z wielokrotnością się ilość zdawanych egzaminów na stopień doktora praw. Sytuację tę obrazują dzienniki podawcze: np. w roku akad. 1849/50 odnotowano 90 pism, w roku akad. 1870/71 liczba ich wzrosła pięciokrotnie (491 pism), w roku poprzedzającym wybuch I wojny światowej przez sekretariat wydziału przeszło 1194 pism, a w roku akad. 1918/19 — 3582 pism²⁰. Trzeba dodać, że w dziekanacie poza korespondencją prowadzono ewidencję studentów, księgi egzaminów magisterskich i doktorskich. O rozległości tych prac świadczy chociażby 3000 egzaminów magisterskich przeprowadzonych w roku akad. 1933/34.

Przez cały omawiany okres prowadzono numeryczno-chronologiczny typ dziennika podawczego. W okresie II Rzeczypospolitej opatrzono go indeksem. Akta były przechowywane niejednolicie. W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku sekretarz uniwersytecki, z wykształcenia prawnik, Hilary Hankiewicz,

¹⁸ Tamże, sygn. WP II 106: akta pracowników wydziału.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, sygn. WP II 1–64: dziennik podawczy.

rozpoczął zakrojoną na szeroką skalę reorganizację systemu prowadzenia kancelarii przez wprowadzenie układu rzeczowego, tak w aktach senackich jak i w wydziałowych. Opracował on wykazy akt, rozpoczął również porządkowanie akt Wydziału Prawa. Zachował się opracowany przez niego spis miscellaneów z lat 1858–1868 oraz roczne wykazy tzw. normaliów zawierające najważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z lat 1849–1870²¹. Sprawę tę podjął na nowo dziekan Franciszek Kasperek w 1885 r. przewidując bliską przeprowadzkę wydziału do budującego się gmachu Collegium Novum. Sporządził on *Wykaz fascykulów w których pomieszczone są akta Wydziału Prawniczego*. Wykaz obejmował 27 pozycji, wedle których grupowano akta w układzie rzeczowym²². Porządkowaniem objęto akta z lat 1870–1888 co wskazywałoby, że materiały z lat wcześniejszych uznano za uporządkowane. Tymczasem tak nie było, skoro akta z lat 1849–1858 ułożone były jedynie w porządku chronologicznym i w tym stanie zachowały się do czasów dzisiejszych. Układ rzeczowy wprowadzono dopiero po 1858 r. i na tym prawdopodobnie wzorze oparto wspomnianą wyżej akcję porządkowania dalszych materiałów. Praca przeprowadzona przez prof. Kasparka została zmarnowana, bowiem już od następnego roku (1886) powrócono do układu chronologicznego, porządkując akta według kolejności wpisu do dziennika podawczego. Procedura ta dotyczyła korespondencji. Inne materiały, takie jak: protokoły posiedzeń Rady Wydziału, akta egzaminacyjne i rygorozalne oraz katalogi przechowywano w układzie rzeczowym.

Akta z lat II Rzeczypospolitej zachowały się w szczątkowym stanie. Przechowywane w kancelarii dziekanatu wyrzucone zostały w 1939 r. przez Niemców. Część akt udało się uratować pracownikom Archiwum Akt Dawnych Miasta Krakowa, którzy zaraz po wojnie oddali je uniwersytetowi²³.

Akta do 1920 r. a niektóre jak protokoły posiedzeń, katalogi studentów nawet do 1928 r., przekazał dziekanat Wydziału Prawa do Archiwum UJ w latach 1935–1936. W okresie powojennym, w latach 1946–1957 Archiwum UJ przejmowało sukcesywnie dalsze materiały z okresu międzywojennego, z wyjątkiem ksiąg magistrów i doktorów prawa; otrzymano je dopiero w 1970 r.

Praca nad uporządkowaniem, a następnie inwentaryzacją zespołu akt Wydziału Prawa była wyjątkowo utrudniona z powodu wspomnianego wyżej stosowania układu chronologicznego. Jeśli nawet Wydział Prawa respektował rozporządzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 1933 roku o przechowywaniu i podziale akt na kategorie *A* i *B*, to z powodu zniszczenia registratury z lat 1929–1939 nic o tym powiedzieć nie można. W tej sytuacji oprzeć się trzeba było, podobnie jak przy porządkowaniu akt senackich, na zasadzie tzw. wolnej proveniencji, zgodnej w ostatecznej redakcji inwentarza

²¹ Tamże, sygn. Arch. I 43, 44. Zob. — *Historia Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego*, pod red. H. Barycza, Kraków 1965, s. 85.

²² Arch. UJ, sygn. WP II 106. Zob. też — *Historia Archiwum...*, s. 87

²³ Tamże, s. 127–129.

ze strukturą i czynnościami wydziału, przy równoczesnym zastosowaniu przyjętego w archiwum systemu opisu inwentarzowego²⁴.

Zespół akt Wydziału Prawa podzielono na następujące działy:

I. Dzienniki podawcze i protokoły posiedzeń Rady Wydziału; II. Organizacja i sprawozdawczość; III. Budżet i sprawy finansowe; IV. Fundacje, stypendia, dary; V. Pracownicy wydziału; VI. Katedry i seminaria; VII. Studia i studenci: 1. Księgi wpisów, katalogi, organizacja studiów. 2. Absolutoria, egzaminy, stopnie naukowe (magisteria i doktoraty) i zawodowe; VIII. Udział Wydziału Prawa w życiu naukowym, społecznym i politycznym kraju i Europy.

Ukształtowany w rezultacie tych prac zespół akt Wydziału Prawa składa się z 569 jednostek archiwalnych, t.j. ok. 29 mb., z czego na akta luźne przypada 15 mb., na księgi oprawne 14 mb. Zawiera on materiały od roku akad. 1849/50 do 1939 r. Akta z lat wcześniejszych znajdują się w zespołach akt senatu, władz nadrzędnych oraz wydziałów z lat 1796–1849²⁵.

Materiał zgrupowany w pierwszych trzech działach (I-III) obrazuje dość dokładnie (z wyjątkiem okresu międzywojennego) funkcjonowanie wydziału zarówno w sprawach dydaktyczno-naukowych, organizacyjnych jak i finansowych. Na szczególną uwagę zasługuje dokumentacja dotycząca prac podjętych w krakowskim ośrodku akademickim nad reformą szkolnictwa wyższego²⁶. Materiały do licznych stypendiów i fundacji (IV), aczkolwiek niezbyt obszerne pozwalają na dość dokładne badanie tego rodzaju pomocy dla studentów. Sprawy osobowe wydziału (V) są reprezentowane w aktach skromniej niż na innych wydziałach, nie ma tu tzw. teczek personalnych i występują braki w dokumentacji okresu międzywojennego. W dziale VI: *Katedry i seminaria* informacje krzyżują się wobec częstych zmian nazw katedr. W inwentarzu starano się podać najpóźniejszą nazwę katedry. Osobną wiązkę stanowią akta dotyczące Seminariów Prawniczych, które nie łączyły się, tak jak to było w innych wydziałach, z poszczególnymi katedrami. Większość jednostek zespołu, bo aż 348 zawiera ewidencję studentów i dokumentację toku ich studiów (Dział VII). Stanowi je komplet katalogów studenckich z lat akad. 1850/51–1938/39. Drobne braki można uzupełnić dokumentacją znajdującą się w aktach senackich.

W związku z nową ordynacją studiów prawniczych wprowadzono od roku akad. 1921/22 protokoły egzaminów na stopień magistra praw, osobno dla każdego roku studiów. Równolegle założono *Księgi magistrów* notujące dane personalne, przebieg studiów, wyniki egzaminów rocznych i datę uzyskania magisterium.

---

²⁴ A. Żeleńska-Chełkowska, *Inwentarz Akt Senatu i władz nadrzędnych oraz wydziałów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1796–1849*, Kraków 1962, Wstęp.

²⁵ *Tamże*.

²⁶ Arch. UJ, sygn. WP II 98, 99.

W przypadku doktoratów, zachowały się 23 księgi tj. komplet ksiąg rygorozalnych (1856–1932)²⁷. Z chwilą wejścia w życie w 1924 r. nowych przepisów regulujących tryb uzyskiwania stopnia doktora praw, pojawił się nowy typ ksiąg doktorskich, w których podawano kosztem danych personalnych więcej informacji na temat samego egzaminu. Dlatego ważnym ich uzupełnieniem są wprowadzone w tym czasie *teczki akt doktorskich*. Charakterystyczną tylko dla Wydziału Prawa jest duża ilość kopii *absolutorioów* (27 wiązek), które jak już wcześniej wspomniano, składano w dziekanacie przed przystąpieniem do rygorozów doktorskich²⁸.

W dziale VII, w części drugiej zespołu, znalazła się dokumentacja stopni zawodowych uzyskiwanych przed komisją państwową²⁹. Tu też pomieszczono akta Komisji Prawno-Historycznej, przynajmniej tę część jej dokumentacji, która przechodziła przez dziekanat Wydziału Prawa³⁰.

W dziale ostatnim (VIII), dotyczącym społecznej działalności wydziału znalazły miejsce akta dotyczące: uczestnictwa w kongresach i konferencjach, redakcji Czasopisma Prawniczego, opinia Wydziału Prawa UJ w sprawie plebiscytu na Górnym Śląsku itp.³¹

Oddając do rąk użytkowników inwentarz akt Wydziału Prawa, należy zwrócić uwagę na możliwość uzupełnienia informacji dotyczących historii i funkcjonowania tego wydziału materiałami zespołów archiwalnych: Senat II, akta własne zakładów oraz rewindykowanymi z Wiednia materiałami austriackiego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświaty, znajdującymi się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie.

---

²⁷ Księgi rygorozalne z lat 1856–1932 — zob.: Tamże, WP II 516–537; Księga I z lat 1850–1856 (WP II 515) jest zdekompletowana.

²⁸ Wraz z nimi przechowywano *świadczenia odejścia*.

²⁹ Arch. UJ, syg. WP II 550–554.

³⁰ Zob. niżej: *Inwentarz Państwowej Komisji Egzaminów Prawniczych (1850–1932)*.

³¹ Arch. UJ, syg. WP II 558, 567.